

اشاره

نظام تعلیم و تربیت ما از گذشته، بر اساس روش مبتنی بر آموزش مستقیم به دانش آموزان، برنامه ریزی و اداره می شود انتخاب دانش آموزان برای دانستن و کسب اطلاعات، تنها به منابع محدودی (آن هم غالباً به صورت خواندن کتاب درسی یا شنیدن صحبت های معلم و یا استفاده از سایر منابع کمک آموزشی) خلاصه می شود. در این موقعیت، دانش آموز مهارت استفاده و پرورش قدرت یادگیری فردی تجزیه و تحلیل، پرسشگری، مسئله یابی، خلاقیت و خودباوری را یاد نمی گیرد. قدر مسلم این است که تغییر رویه ی موجود در تعلیم و تربیت از «تفکر آموزشی» به سوی «یادگیری» به طور ناگهانی و یکباره، کار چندان آسانی نخواهد بود؛ این که دانش آموز دریابد، می تواند به جای آموزش رسمی، تنها آن چه را نیاز دارد یاد بگیرد.

با این توصیف، در نظام تعلیم و تربیت مبتنی بر یادگیری، توجه به ایجاد مراکز منابع یادگیری، پاسخ به نیازهای واقعی دانش آموزان و یادگیری آن چیزهایی است که او برای زندگی کردن و پیشرفت سطح زندگی به آن ها پیدا می کند. ارائه ی خدمات یادگیری در این مرکز، می تواند روز به روز زمینه ی بروز خلاقیت و نوآوری را در دانش آموزان بهبود ببخشد. در این صورت، در عصر انقلاب اطلاعات، دیگر کوتاه بودن عمر دانش و اطلاعات، شور و شوق یادگیری دانش آموزان را از بین نخواهد برد؛ چرا که با وجود مرکز منابع یادگیری، آن هم داخل مدرسه های سنتی و نقش تأثیرگذار آن روی دانش آموزان. اشتیاق، انگیزه و قدرت یادگیری افراد تقویت می شود و همین امر، به تولید علم و اطلاعات جدید از سوی دانش آموزان منجر خواهد شد.

بهره مندی از مرکز یادگیری، لزوماً به امکانات عالی و فضای بزرگ محدود نیست. می توان تفکر ایجاد مرکز منابع یادگیری را درست از نقطه ی توجه معلمان و شاگردان، یعنی کتاب خانه های مدرسه ها وارد مدرسه کرد.

کلید واژه ها:

ویژگی های مرکز
منابع یادگیری،
منابع یادگیری،
منابع دیداری و
شنیداری،
چگونگی تبدیل
کتاب فانه ی
سنتی به مرکز
منابع آموزشی.

بهره‌مندی از مرکز یادگیری، لزوماً به امکانات عالی و فضای بزرگ محدود نیست. می‌توان تفکر ایجاد مرکز منابع یادگیری را درست از نقطه‌ی توجه معلمان و شاگردان، به کتاب‌خانه‌ی مدرسه آغاز کرد

داشتن «مرکز منابع یادگیری» در مدرسه و تأثیر مثبت آن را یادآور شد و مساعدت‌های لازم را دریافت کرد تا در گام بعدی، برای نیازسنجی شاگردان مدرسه و کسب اطلاعات لازم به منظور تهیه‌ی منابع مورد نیاز و بخش‌های لازم مرکز منابع، بتوانیم از مساعدت‌های همه‌ی افراد بهره‌مند شویم.

کتاب‌خانه‌ی سنتی مدرسه، معمولاً اتاقی است متوسط با تعداد زیادی قفسه و کتاب‌های قدیمی و جدید و میز امانت و متصدی که با اندکی تفکر و تغییر می‌تواند، به مرکز منابع یادگیری تبدیل شود تا نتایج بسیار مؤثرتری حاصل شود. برای شروع کار می‌توان، کتاب‌خانه را به چند بخش تقسیم کرد:

● قسمتی را به کتاب‌ها اختصاص دهیم و آن‌ها را با نظر همکاران و دانش‌آموزان، طبقه‌بندی کنیم. به نحوی که کتاب‌های درسی، کمک‌درسی، داستانی و... به تفکیک مرتب شوند و مانند هر کتاب‌خانه‌ای، براساس شماره‌ی کتاب و... مرتب و قابل امانت‌دهی باشند. با این تفاوت که قفسه‌هایی را نیز در خود کلاس‌ها تعبیه کنیم و کتاب‌های مربوط درسی و کمک‌درسی هر پایه و کلاسی را در خود کلاس‌ها قرار دهیم تا شاگردان در کلاس‌های درس بتوانند، در

را برای فراگیران فراهم بیاورد.
۳. انفرادی باشد؛ یعنی نیازهای شخصی فراگیران را برطرف سازد.
مرکز منابع یادگیری، باید هم از منابع انسانی و هم از منابع غیرانسانی برخوردار باشد. در واقع، مرکز منابع نقش مهمی را در فراهم کردن دامنه‌ی وسیعی از منابع یادگیری برای دانش‌آموزان ایفا می‌کند و هر نوع سخت‌افزار مورد نیاز برای استفاده از منابع موجود را نیز در بر خواهد داشت.

منابع دیداری - شنیداری مرکز منابع یادگیری

منابعی که تحت عنوان «دیداری - شنیداری» در مرکز منابع نگه‌داری می‌شوند، عبارت‌اند از:

منابع دیداری

- فیلم، اسلاید، طلق‌های شفاف، کتاب، مجله، انواع چارت، انواع نمودار (ستونی، خطی، تصویری و سطحی)، انواع نقشه (برجسته، جمعیتی و کشوری)، پوستر و کاریکاتور، و انواع تابلو (گچی، ماژیک، مغناطیسی، پارچه‌ای و الکتریکی).

منابع شنیداری

نوارهای کاست و CD های صوتی.
چگونه کتاب‌خانه‌های سنتی مدرسه‌ها به مراکز منابع یادگیری مبدل شوند؟
برای شروع کار، ابتدا باید طی جلسه‌ای با مدیر مدرسه و معاونت آموزشی و معلمان مدرسه، لزوم

ویژگی‌های مرکز منابع یادگیری

۱. محلی است برای فعالیت‌های آموزشی انفرادی (براساس تفاوت‌های فردی) دانش‌آموزان.
۲. محیط آموزشی مطبوع و دلپسندی است که نگرش مثبت، و انگیزه و علاقه برای یادگیری فعال به وجود می‌آورد.
۳. فراگیرندگان را به سوی کشف و شهود، تجربه و عمل، و تجزیه و تحلیل و تفکر هم‌هدایت می‌کند.
۴. امکان تجربه‌ی مستقیم و تجربه‌های خلاق را برای فراگیرنده فراهم می‌آورد و مانع بی‌علاقه شدن و افسردگی می‌شود و رضایتی که فراگیرنده کسب می‌کند، اعتماد به نفس او را تقویت می‌کند.
۵. سبب بروز شخصیت‌کاوشگری در دانش‌آموزان می‌شود و آنان را پرسشگر و جستجوگر بار می‌آورد و موجب حفظ و تقویت حس کنجکاوی آن‌ها می‌شود.

منابع یادگیری

با متمایل شدن آموزش به سوی آموزش یادگیری محور، هر منبع آموزشی، تنها جزئی از سیستم تعلیم و تربیت تلقی می‌شود، نه همه‌ی آن. در این جا منبع یعنی مجموعه‌ای از مواد یا موقعیت‌ها که عمدتاً به منظور فراهم کردن زمینه‌های یادگیری برای دانش‌آموز تولید می‌شوند.
منبع یادگیری، از لحاظ کیفیت باید سه شرط را همواره داشته باشد:
۱. به راحتی قابل دسترسی باشد.
۲. امکان یادگیری (خودتنظیم)

با متمایل شدن آموزش یادگیری محور، هر منبع آموزشی، تنها جزئی از سیستم تعلیم و تربیت تلقی می‌شود، نه همه‌ی آن. در این جا منبع یعنی مجموعه‌ای از مواد یا موقعیت‌ها که عمدتاً به منظور فراهم کردن زمینه‌های یادگیری برای دانش آموز تولید می‌شوند

مسئول مرکز منابع، ساعاتی از روز تعیین شده باشد تا دانش آموزان در صورت لزوم بتوانند برای حل مسائل یادگیری خود، به دیدن فیلم‌ها و یا CDهای مرتبط بپردازند.

در این مرحله، می‌توان در حد توان مالی مدرسه، ۱ یا ۲ یا چند دستگاه رایانه‌ی مجهز به اینترنت را نیز در مرکز قرارداد که باز هم در ساعات معینی، به کمک مسئول مرکز، برای جست‌وجوی مطالب موردنظرشان و یا مشاهده‌ی تحقیق‌های دانش آموزان دیگر مدرسه‌ی خود یا سایر مدرسه‌ها، قابل استفاده باشد. این تحقیق‌ها می‌توانند، توسط چند نفر از همکاران متخصص، به صورت منابع نوشتاری الکترونیکی در رایانه یا سی‌دی ذخیره شوند که هم جای کمتری می‌گیرند و هم به آسانی قابل دسترسی هستند.

قرار دادن یک دستگاه تکثیر در محل مرکز منابع برای تکثیر و کپی برداری اسنادی که شاگردان از منابع الکترونیکی یا کتاب‌خانه‌ای به دست می‌آورند نیز مفید است. این کار موجب صرفه‌جویی در وقت می‌شود.

در صورت محدودیت فضای کتاب‌خانه‌ای سنتی، می‌توان عکس‌ها، پوسترها، چارت‌ها و سایر سخت‌افزارهای در حد توان مدرسه و نرم‌افزارهای مربوط به آن‌ها را با صلاح دید مسئولان، در مکان آزمایشگاه یا محل مناسب دیگری در مدرسه نگه‌داری کرد. اما باید با تهیه‌ی فیلم یا عکسی از این امکانات، و قرار دادن آن‌ها در فضای مرکز منابع یا به هر نحو مقتضی دیگر، اطلاع‌رسانی

لازم را به دانش آموزان کرد. ● همان‌طور که مطرح شد، می‌توان با هم‌فکری همکاران و خود دانش آموزان، دائماً نیازهای (درسی، تفریحی، آموزش‌های تکمیلی، یا جدید) آن‌ها را برآورد و بر اساس شرایط و امکانات، نسبت به رفع آن‌ها برنامه‌ریزی کرد. بر این اساس، برنامه‌ریزی، ثبت‌نام و تشکیل دوره‌های کارآموزی و تشکیل دوره‌های آموزشی درسی را نیز می‌توان در فضای مرکز منابع رهبری و هدایت کرد.

آن‌چه مسلم است، مرکز منابع یادگیری، قابلیت‌های بسیاری دارد که بر اساس حوزه‌ی امکانات و محدودیت‌های هر مدرسه، می‌تواند محدود یا گسترده باشد. اما هدف از تشکیل مرکز منابع، باید تشویق و ترغیب دانش آموزان به سوی یادگیری باشد. این امر مهم، زمانی محقق می‌شود که تمام عوامل دست‌اندرکار، دلسوزانه و متحد، مرکز منابع یادگیری و عملکرد مؤثر آن را حمایت کنند و برای ارتقای کیفیت آن بکوشند.

منابع

۱. آماندا اسکات (۱۳۸۳). مراکز یادگیری. تزکیه. تهران.
۲. افضل‌نیا، م (۱۳۸۴). طراحی و آشنایی با مراکز سواد و منابع یادگیری. سمت. تهران.
۳. پرتو، بابک (۱۳۸۰). نگه‌داری و مشارکت در منابع، تضاد یا تکامل. فصل‌نامه‌ی اطلاع‌رسانی، دوره‌ی ۶۰، شماره‌ی ۲.
4. <http://www.asu.edu/studentaffairs/Lrc/tutoring.htm>
5. <http://www.asu.edu/studentaffairs/Lrc/about/accademicoaching.htm>

صورت لزوم، به کتاب‌های مذکور مراجعه و با هم‌فکری یکدیگر، به حل مسائل هم کمک کنند. البته باید دانش آموزان را توجیه کرد که اگر کتاب‌های قفسه‌های کلاس، کافی نبودند، آن‌ها می‌توانند به مرکز منابع یادگیری مراجعه کنند.

● قسمتی از کتاب‌خانه‌ی سابق را به فیلم‌های آموزشی مربوط به هر درس و یا سی‌دی‌های آموزشی که به تشخیص هر دانش‌آموز، می‌تواند چاره‌ی مشکل او باشد، اختصاص دهیم که قابل امانت نیز باشند؛ البته تعبیه‌ی یک یا دو دستگاه تلویزیون و ویدئو در داخل محوطه‌ی مرکز منابع (به دلیل کمبود فضای مدرسه‌ها) توصیه می‌شود که باید با هماهنگی